

سرمایه اجتماعی و گرایش به فرار از خانه دختران دبیرستانی نقش واسطه‌ای خوش‌بینی و امیدواری

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۹/۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۷/۲۴

فاطمه عرب‌یار محمدی^۱

طاهره الهی^{۲*}

چکیده

مقدمه: فرار از منزل نوجوانان یکی از معضلات گریبان‌گیر خانواده‌ها و جوامع امروزی است. نوجوان بدون توجه به عواقب آتی این عمل و صرفاً برای خلاصی از مشکلات درون خانواده اقدام به فرار از منزل می‌کند و با این عمل، مشکلات بیشتری را هم برای خود و هم برای جامعه ایجاد می‌کند. از این‌رو لازم است عوامل مؤثر در پیشگیری از آن شناسایی شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی، در گرایش به فرار از منزل دختران دبیرستانی، با مدنظر قرار دادن نقش واسطه‌ای متغیرهای روان‌شناختی امیدواری و خوش‌بینی، انجام شد.

روش: پژوهش حاضر با روش همبستگی بر روی ۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر تهران، انجام شد. آزمودنی‌ها با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به پرسش‌نامه‌های سرمایه اجتماعی دلاویز (۱۳۸۴)، گرایش به فرار از منزل افراسیابی (۱۳۹۰)، خوش‌بینی شایر و کارور (۱۹۸۵) و امیدواری اسنایدر (۱۹۹۱) پاسخ دادند. تحلیل عاملی ابزارهای تحقیق انجام شد و بعد از حذف گویه‌های با بار عاملی غیرمعنی‌دار، مدل پیشنهادی پژوهش با استفاده از نرم‌افزار LISREL و روش تحلیل مسیر بررسی شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که اثر مستقیم سرمایه اجتماعی بر امیدواری، خوش‌بینی و گرایش به فرار از منزل (به ترتیب ۰/۵۰، ۰/۵۲ و ۰/۲۶-) و اثر خوش‌بینی و امیدواری بر گرایش به فرار از منزل (به ترتیب ۰/۲۵- و ۰/۱۹-) معنادار می‌باشد. همچنین نتایج، نقش واسطه‌ای معنادار خوش‌بینی و امیدواری را، در رابطه بین سرمایه اجتماعی و گرایش به فرار از منزل، نشان دادند و مدل پیشنهادی پژوهش، از برازندگی مطلوب برخوردار بود.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های حاضر می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش سرمایه اجتماعی می‌توان گرایش به فرار از خانه را در دختران کاهش داد و نیز با تقویت امیدواری و خوش‌بینی، هم به صورت مستقیم می‌توان از گرایش به فرار دختران کاست، و هم به صورت غیرمستقیم، تأثیر سرمایه اجتماعی را در پیشگیری از فرار، افزایش داد.

واژه‌های کلیدی: سرمایه اجتماعی، گرایش به فرار از خانه، امیدواری، خوش‌بینی، نوجوان

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه زنجان

۲. دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه زنجان

*نویسنده مسئول: telahi@znu.ac.ir

Social capital and running away from home in high school girl students: the mediating roles of optimism and hope

Fatemeh Arabyarmohammadi¹
Tahereh Elahi^{2*}

Abstract

Introduction: Running away from home in adolescents is one of the important difficulties of modern families and societies. Adolescents run away from home Hoping to scape problems they face, without thinking about its future consequences. In fact, running away makes more problem for them and for the society. So it's essential to recognize effective factors in preventing running away. This research aimed the study role of social capital in high school girl students trend to run away from home with attention to mediating roles of optimism and hope.

Method: 350 girl students of Tehran high schools have been selected by means of multi-stage random cluster sampling and answered Delaviz Social Capital (2006), Afrasiabi Trend to Run Away from Home (2011), Sheier and Carver Optimism (1985) and Snyder Hope (1991) Questionnaires. Factorial analysis was applied and after deleting phrases with nonsignificant factor loading, the specified model analyzed with LISREL software and statistical method path analysis.

Results: The results indicated significant direct effects of social capital on hope, optimism and trend to running away from home (respectively 0/50, 0/52 and -0/26) and effects of optimism and hope on trend to running away from home (respectively -0/25 and -0/19). Also results indicated significant mediating roles of optimism and hope in the relationship of social capital with trend to running away.

Conclusion: it can be concluded that with increasing social capital, Tendency toward running away from home can be decreased directly. By prompting hope and optimism, we can directly decrease tendency to running away from home, and increase in social capital can impact prevention of escape indirectly as well.

Key words: social capital, trend to run away from home, hope, optimism, adolescent

1 Ph.D. Department of Psychology, University of Zanjan.

2 MSc. Department of Psychology, University of Zanjan

* Corresponding Author: telahi@znu.ac.ir

مقدمه

تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، وحدت و انسجام جامعه و متعاقباً خانواده‌ها را، تحت تأثیر قرار داده و با مخاطراتی مواجه کرده است. یکی از مخاطرات جوامع امروزی، پدیده فرار نوجوانان و جوانان از خانه است که به عنوان یک مشکل جهانی، در دستور کار اکثر جوامع قرار گرفته است (سوبلام^۱، ۲۰۰۴). فرار از خانه، نوعی رفتار ناسازگارانه است که فرد مرتکب، بدون اجازه والدین یا وصی قانونی، خانه را ترک کرده و مدت حداقل یک شب را دور از خانه سپری می‌کند (دیمن^۲، ۲۰۰۰). فردی که از خانه فرار می‌کند، محیطی را ترک می‌کند که در آن، دستیابی به تمایلات و خواسته‌هایش را غیرممکن تصور کرده و یا آن محیط را مخالف خود می‌داند و اینکه نمی‌تواند و یا تصور می‌کند که نمی‌تواند آن را تغییر دهد (علی‌وردی‌نیا، خوشفر و اسدی، ۱۳۹۰). از نظر ویرسگوادز^۳ و همکاران (۲۰۱۷) فرار از خانه به ترک منزل توسط افراد در دامنه سنی ۱۳-۲۴ سال اطلاق می‌شود. این افراد بدون اجازه والدین از خانه فرار می‌کنند و به صورت موقت در مکان‌هایی مثل خانه دوستان و اقوام و یا خیابان‌ها و پارک‌ها اقامت می‌کنند.

آمار و ارقام بسیار نگران‌کننده حاکی از افزایش فرار از خانه است. اگرچه به طور دقیق مشخص نیست که چه تعداد از جوانان هرساله از خانه فرار می‌کنند اما بر اساس آمار سازمان بهداشت جهانی تخمین زده می‌شود که سالانه بیش از یک میلیون نوجوان ۱۹-۱۳ ساله از خانه فرار می‌کنند که ۷۴٪ آنها دختر هستند (تایلر و برسانی^۴، ۲۰۰۸). بانک و همکاران (۲۰۱۷) در بررسی شیوع فرار از خانه، در دانش‌آموزان راهنمایی و دبیرستان کشور کره، این میزان را بالاتر و حدود ۱۱٪ برآورد کردند. علاوه بر شیوع این پدیده میانگین سن اقدام به فرار از خانه نیز کاهش یافته و به حدود ۱۳ سال رسیده است (هیل^۵ و همکاران، ۲۰۱۴). متأسفانه در کشور ما به دلیل محرمانه تلقی شدن آمارهای رسمی جرایم اجتماعی، امکان ارائه آمار دقیق میزان فرار دختران از خانه، وجود ندارد، اما گزارش‌ها و پژوهش‌های پیمایشی نشان‌دهنده افزایش این پدیده بوده، که باید به عنوان یک مسأله اجتماعی دارای علل، پیامدها و دلالت‌های اجتماعی مطالعه شود. در نگاه اول، فرار دختران از خانه شاید یک مسأله شخصی به نظر برسد، اما با توجه به اثرات منفی آن در جامعه، علت اساسی فرار بسیاری از نوجوانان، میزان بالای مشکلات ارتباطی، مشکلات مربوط به سلامت جسم و روان، مشکلات روانی-اجتماعی و رفتاری است و این مشکلات آن‌ها را در معرض خطر انواع مشکلات دیگر، مثل مصرف مواد، حبس، بی‌خانمانی در بزرگسالی، روابط ضعیف و بی‌ثبات، سلامت پایین، بیکاری و حتی مرگ زودرس، قرار می‌دهد (توکر^۶ و همکاران، ۲۰۱۱). اگر نتوانیم فکری برای

1. Sjoblom
2. Deman
3. ViorstGwadz
4. Tyler & Bersani
5. Hill
6. Tucker

پیشگیری از این معضل اجتماعی بکنیم نه تنها بخش اعظمی از نیروی کار و تولید خود را از دست خواهیم داد، بلکه سلامت جسمی و روحی بسیاری از مادران آینده جامعه نیز با خطر مواجه خواهد شد.

نکته حائز اهمیت این است که، باید توجه داشت، فرار از خانه به یکباره و ناگهانی اتفاق نمی‌افتد، بلکه نوجوان از مدت‌ها قبل به فکر آن بوده و برای انجامش برنامه‌ریزی می‌کند؛ لذا می‌توان با مطالعه درباره گرایش به فرار، افراد در معرض خطر را شناسایی نموده و نیز عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی دخیل در آن را شناسایی نمود. دلایل و علت‌های فرار از خانه را می‌توان در دو دسته عوامل دافع و جاذب بررسی کرد. عوامل دافع سه دسته‌اند: فردی، خانوادگی و اجتماعی. عوامل جاذب هم دو دسته‌اند: تأثیر همسالان و محیط اجتماعی (علویا و همکاران، ۲۰۱۴). در بررسی عوامل فردی می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی، مشکلات رفتاری مثل سوءمصرف مواد و مشروبات الکلی و مشکلات روان‌شناختی مانند افسردگی اشاره کرد (بانک و رابرتز^۱، ۲۰۱۷، توکر و همکاران، ۲۰۱۱، اسلسنیک^۲ و همکاران، ۲۰۱۳). تحقیقات انجام شده بر روی دخترانی که از خانه فرار کرده‌اند مهمترین عوامل خانوادگی مؤثر بر اقدام آن‌ها را موارد زیر برشمرده‌اند: روابط ضعیف با والدین و اعضای خانواده و حتی تجربه خشونت از جانب آن‌ها (بانک و همکاران، ۲۰۱۷، لان کونگ^۳، ۲۰۰۹)، تعارض با والدین (ایم^۴ و همکاران، ۲۰۱۴، هیل و همکاران، ۲۰۱۴، علویا^۵ و همکاران، ۲۰۱۴)، تجربه سوءاستفاده‌های جسمی و جنسی در خانواده (وارف^۶ و همکاران، ۲۰۱۳، زائر و خدمتگزار خوشدل، ۲۰۱۴، طوبایی^۷ و همکاران، ۲۰۱۲)، غفلت و بی‌توجهی والدین به فرزندان (هیل و همکاران، ۲۰۱۴)، والدگری ضعیف و فقدان حمایت‌های کافی از جانب والدین (توکر و همکاران، ۲۰۱۱) و ناتوانی والدین در مراقبت از فرزندان (اسلسنیک و همکاران، ۲۰۰۹). مهمترین عوامل محیطی نیز به تأثیر همسالان و محیط اجتماعی مربوط می‌شود (علویا و همکاران، ۲۰۱۴ و آچاکزای^۸، ۲۰۱۱).

نتایج پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که روابط بین فردی خصوصاً روابط درون خانوادگی می‌تواند تأثیر بسیاری در افزایش یا کاهش گرایش به فرار از خانه داشته باشد. فرد در معرض خطر، گاه برای رهایی از رنج و ناراحتی و نجات از سرزنش‌های مداوم و تحقیرهای مکرر از خانه می‌گریزد، گاه برای جبران نیازهای عاطفی ارضا نشده در خانواده و گاهی برای مقابله با تنبیه والدین یا به علت داشتن احساس بی‌پناهی و عدم امنیت، دست به چنین اقدامی می‌زند (حمیدی، ۱۳۸۲).

1. Baek & Roberts
2. Slesnick
3. LanKhong
4. Im
5. Alavia
6. Warf
7. Toubaei
8. Achakzai

آگنیو^۱ (۱۹۹۲) به نقل از بایک و همکاران، (۲۰۱۷) در نظریه فشار عمومی عنوان می‌کند که فشارها و استرس‌های تجربه شده افراد، هیجان‌های منفی خشم و افسردگی را در آن‌ها ایجاد می‌کند و این هیجان‌ها، زمانی که روش‌های مقابله اجتماعی مناسب، با محدودیت و ممنوعیت مواجه باشند، آن‌ها را برای مقابله از طریق اعمال ناپه‌نجانر و مجرمانه، آماده می‌کند. از نظر آگنیو، فشار محیط منفی خانواده (سوءاستفاده‌های جسمی و جنسی، تعارض با والدین، بدرفتاری، غفلت و بی‌توجهی و ...) در نوجوان، هیجان منفی ایجاد می‌کند و این هیجان منفی، در نهایت منجر به اقدام به فرار از خانه، در آن‌ها می‌شود. از سوی دیگر، متغیرهای اثرگذار بر روابط خانوادگی و بین‌فردی نیز می‌توانند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر گرایش به فرار از خانه تأثیرگذار باشند. یکی از این عوامل مقوله سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی، شبکه‌ای از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین‌فردی و بین‌گروهی و تعاملات افراد بین نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های اجتماعی است که به همبستگی و انسجام اجتماعی و انرژی لازم برای تسهیل کنش‌ها در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی منجر می‌شود (ولکوک^۲، ۲۰۱۱). از نظر جیمز کلمن^۳ (۱۹۸۸) به نقل از سیمی و همکاران، (۱۳۹۶)، سرمایه اجتماعی هنگامی ایجاد می‌شود که روابط میان افراد به شیوه‌ای تغییر یابد که کنش‌ها را آسان سازد. بنابراین، سرمایه اجتماعی عبارت است از، قدرت و توانایی مردم برای برقراری ارتباط با هم. این تعریف از سرمایه اجتماعی هم روابط بین افراد را دربر می‌گیرد و هم اینکه این روابط باید مثبت و مبتنی بر اعتماد باشد.

به طور کلی عناصری که از مجموع تعاریف ارائه شده می‌توان به‌عنوان شاخص‌های سرمایه اجتماعی استخراج کرد شامل اعتماد، حمایت اجتماعی و مشارکت‌های اجتماعی است که این شاخص‌ها با تعاملات مؤثر بین‌فردی و بین‌گروهی می‌تواند زمینه‌پیشگیری از گرایش‌های بزهکارانه و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی مثل خشونت، مصرف مواد و فرار از خانه را فراهم آورد (کولن و وایت‌فورد^۴، ۲۰۱۲). سرمایه اجتماعی با نقشی که در سلامت افراد دارد می‌تواند، عوامل استرس‌زا را در زندگی کاهش داده و خطر این عوامل را کم کند. همچنین می‌تواند تأثیر حوادث منفی زندگی مانند مشکلات تحصیلی یا بدرفتاری‌های والدین را کاهش داده و باعث سازگاری افراد در زندگی شود. سرمایه اجتماعی شامل روابطی مبتنی بر اعتماد و بده‌بستان (روابط متقابل)، در شبکه‌های اجتماعی است. فضاهای بی‌اعتمادی و گسست اجتماعی، فرصت جرات‌ورزی و خودابرازی را از آدمی گرفته و او را از منابع عظیم بازخوردی محروم می‌سازد. فقدان این منابع، چشم‌انداز روندهای آتی زندگی را برای فرد، در ابهام فرو می‌برد و یأس، ناامیدی و بدبینی را در نظام ادراکی و روان-شناختی او جایگزین می‌کند. پژوهش‌های بسیار زیادی انجام شده که نشان می‌دهد، برخورداری از

1. Agnew
2. Woolcock
3. Klemen
4. Cullen & Whiteford

سرمایه اجتماعی با کاهش آسیب‌های اجتماعی رابطه دارد (ساراسینو^۱، سیمی و همکاران، ۱۳۹۶، اکبرزاده و همکاران، ۱۳۹۳، بروکی و میلر^۲، ۲۰۱۷، حسین‌زئی و سهامی، ۱۳۹۵).

با تأمل در نقش سرمایه اجتماعی در کاهش بزهکاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی و افزایش بهزیستی روان‌شناختی افراد مشخص می‌شود که این عامل نمی‌تواند به تنهایی و به طور مستقیم این تأثیر را داشته باشد، بلکه احتمالاً ادراک افراد از محیط و نوع برداشت آن‌ها از مشکلات را، تحت تأثیر قرار می‌دهد و از طریق دستکاری این ویژگی‌های روان‌شناختی، می‌تواند پیامدهای مثبت رفتاری ایجاد کند. اگر افراد دچار آشفته‌گی‌های روانی باشند، که طبق نتایج پژوهش‌ها با کیفیت پایین زندگی و آسیب‌های رفتاری - اجتماعی بالایی، همبسته است (هاورکمپ^۳ و همکاران، ۲۰۱۵)، تأثیر سرمایه اجتماعی خنثی خواهد شد. آشفته‌گی روان‌شناختی، دیدگاهی مملو از حس شکست، درماندگی و ناامیدی است، در حالی که، افراد امیدوار و سالم، گرایش به اهداف بلندمدت دارند و چنین اهدافی را برای خود ترتیب می‌دهند. این افراد، از رفتارهای کوتاه‌مدت لذت‌بخش، به دلیل پیامدهای بلندمدت منفی، اجتناب می‌کنند (برایتمن و هنسون^۴، ۲۰۱۵). به اعتقاد اسلامی‌نسب (۱۳۷۲)، امیدواری بر کیفیت روابط با دیگران نیز تأثیر می‌گذارد به طوری که، افراد ناامید به ندرت می‌توانند با سایرین، ارتباط رضایت‌بخشی برقرار کنند، پس همواره احساس تنهایی کرده و در انتظار شکست به سر می‌برند و وقایع کوچک را خیلی بد تعبیر می‌کنند. امیدواری به انسان کمک می‌کند تا ناامیدی‌ها را پشت سر گذاشته و اهداف خود را تعقیب کرده و احساس غیرقابل تحمل بودن آینده را کاهش دهد (رسولی و همکاران، ۱۳۸۹). بزرگسالان امیدوار، به دیگران، به عنوان منابع حمایتی و پایگاه‌هایی می‌نگرند که می‌توانند به آن‌ها تکیه کنند. آن‌ها اعتقاد دارند می‌توانند با چالش‌های زندگی‌شان سازگار شوند، شادی بالاتری را تجربه می‌کنند و از زندگی‌شان رضایت بیشتری دارند (لطفی کاشانی و همکاران، ۱۳۹۲). برخوردار بودن از تفکر امیدوارانه و داشتن منابع کافی برای تفکر هدف‌مدار، با نوع نگاه افراد به رویدادها و تعبیر و تفسیر آن‌ها از علت‌ها و انتظار پیامدها، ارتباط دارد. انسان‌ها می‌توانند، نسبت به وقایع زندگی خود خوش‌بین و یا بدبین باشند. خوش‌بینی، به عنوان یکی از مهمترین مؤلفه‌های روان‌شناسی مثبت‌گرا، بر روی علل اتفاق افتادن چیزهای خوب و بد و تأثیر این رخدادها تمرکز دارد (رادب^۵، ۲۰۰۴). بسیاری از پژوهش‌های مربوط به خوش‌بینی نشان می‌دهد، افراد خوش‌بین در متغیرهای روان‌شناختی وضعیت بهتری نسبت به سایرین دارند. خوش-بینی، پیش‌بین مهم سازگاری بوده و با اخلاق خوب، پشتکار، موفقیت‌های شغلی، خانوادگی و اجتماعی، سلامتی و حتی طول عمر رابطه مثبت دارد. خوش‌بینی یک متغیر با بار شناختی و عاطفی

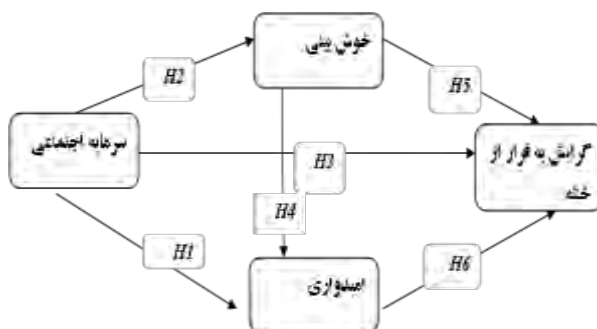
1. Sarasinou
2. Brockie & miller
3. Haverkamp
4. Braitman, A. L., & Henson
5. Radebe

مثبت است (آوی^۱ و همکاران، ۲۰۱۱، کاترین^۲ و همکاران، ۲۰۱۱)؛ به این مفهوم که، نوعی پیش-نگری مثبت در آن نهفته است. این بار عاطفی و شناختی مثبت آن را در جایگاهی قرار می‌دهد که بتواند به تنهایی و یا در تعامل با متغیرهای دیگر، بر رفتارها، حالات، تصمیمات و ابعاد مختلف سلامتی و بهزیستی انسان‌ها، تأثیر بگذارد و بر آن‌ها نفوذ کند (گل‌پرور و مصاحبی، ۱۳۹۴).

از دیدگاه جامعه‌شناسان و روان‌شناسان، فرار دختران از خانه، یک تصمیم شخصی نیست که تنها خود فرد مقصر باشد، بلکه شرایط اجتماعی نیز زمینه‌ساز وقوع این پدیده‌اند. شرایط اجتماعی درون جامعه و درون خانواده با تعیین میزان سرمایه اجتماعی در دسترس فرد، بر تصمیم او تأثیر گذارند. از سوی دیگر، ویژگی‌های روانشناختی خود فرد هم می‌تواند او را مستعد فرار از خانه کند. این ویژگی‌ها تحت تأثیر عوامل اجتماعی و تربیتی شکل گرفته و تقویت شده و به عنوان عامل واسطه‌ای تسهیل‌کننده و یا بازدارنده‌ی نقش سرمایه اجتماعی بر گرایش به فرار از خانه، ایفای نقش خواهند کرد.

در منابع روان‌شناسی، تعدادی از ویژگی‌های روان‌شناختی مثبت، مانند، امیدواری، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی را، تحت عنوان سرمایه روان‌شناختی، مورد بررسی قرار می‌دهند. پژوهش اکبرزاده و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که، سرمایه روان‌شناختی تابعی از سرمایه اجتماعی است و کمیت و کیفیت تعاملات در روابط اجتماعی، تعیین‌کننده سرمایه اجتماعی است. از سوی دیگر، روابط اجتماعی افراد، بر میزان سرمایه روان‌شناختی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. بنابراین کمیت و کیفیت این روابط و میزان سرمایه اجتماعی می‌تواند بر عملکرد یک فرد تأثیر گذار باشد. انسان‌ها زمانی می‌توانند به دیگران اعتماد کنند و روابط اجتماعی و تعاملات صحیح برقرار نمایند که از جانب اطرافیان خود احساس ایمنی کنند و امید به تداوم روابط درست و صمیمی و دریافت حمایت‌های آن‌ها، در صورت نیاز، داشته باشند و بر آینده و حل مشکلات، نگاه خوش‌بینانه‌ای داشته باشند. سرمایه اجتماعی، نیرومندترین نیروی مقابله‌ای، برای رویارویی موفقیت‌آمیز و آسان افراد، در زمان درگیری با شرایط تنش‌زا، شناخته شده و تحمل مشکلات را برای افراد تسهیل می‌کند؛ اما اگر افراد نگاه بدبینانه‌ای نسبت به آینده زندگی خود داشته باشند و شرایط را غیرقابل تغییر ادراک کنند و آمیدی به بهبود وضعیت خود نداشته باشند، به نظر نمی‌رسد بتوانند از سرمایه اجتماعی موجود، بهره‌ای ببرند. از این‌رو، پژوهشگران حاضر، با مطالعه منابع نظری مربوط به متغیرهای تحقیق، مدل زیر را پیشنهاد داده و به دنبال آزمون و بررسی آن هستند. در این راستا، فرضیه‌های مستقیم، به بررسی تأثیر مستقیم هر کدام از متغیرهای سرمایه اجتماعی، امیدواری و خوش‌بینی بر گرایش به فرار از خانه دختران دبیرستانی، اختصاص یافت و فرضیه‌های غیرمستقیم نیز، نقش سرمایه اجتماعی، بر گرایش به فرار از منزل را، با واسطه‌گری خوش‌بینی و امیدواری و نقش خوش‌بینی را، بر گرایش به فرار از منزل، با واسطه‌گری امیدواری، مورد بررسی قرار داد.

1. Avey
2. Kathrin

روش

پژوهش حاضر از نوع معادلات ساختاری بوده و با روش همبستگی، انجام شده است. این پژوهش بر روی ۳۵۰ نفر از دانش‌آموزان دختر دوره دوم دبیرستان‌های شهر تهران (دامنه سنی ۱۴ تا ۱۸ با میانگین ۱۶/۳۳ و انحراف استاندارد ۱/۳۱ سال) انجام شد. روش انتخاب نمونه تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود به این شکل که، ابتدا شهر تهران به پنج منطقه شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم و از هر منطقه دو دبیرستان و از هر مدرسه نیز دو کلاس، به روش تصادفی انتخاب و کلیه دانش‌آموزان حاضر در کلاس به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند.

قبل از توزیع پرسش‌نامه‌ها، رضایت آگاهانه آزمودنی‌ها برای شرکت در پژوهش گرفته شد و به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات محرمانه بوده و نتایج به صورت گروهی و صرفاً برای اهداف پژوهش، تحلیل خواهد شد. شرط ورود در نمونه فقدان مشکلات جسمی و روان‌شناختی حاد و زندگی در کنار خانواده بود. پرسش‌نامه‌هایی که ناقص پاسخ داده شده بودند از تحلیل کنار گذاشته شدند.

ابزار

اطلاعات مربوط به متغیرها با استفاده از پرسش‌نامه‌های زیر جمع‌آوری شد:

الف) مقیاس سرمایه اجتماعی دلاویز^۱ (DSCS): حاوی ۲۷ سوال و چهار خرده‌مقیاس، اعتماد، مشارکت گروهی، مشارکت در اجتماعات محلی و شبکه‌های اجتماعی می‌باشد و براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت، از کاملاً موافقم (۴) تا کاملاً مخالفم (۰) نمره‌گذاری می‌شود. نمره‌گذاری سوالات ۱۸، ۱۹، ۲۰، معکوس می‌باشد و نمره کل آن ۱۰۸ به دست می‌آید. دلاویز (۱۳۸۴) این پرسش‌نامه را بر روی دانشجویان دانشگاه‌های شهر تبریز، هنجاریابی کرده و آلفای کرونباخ آن را ۰/۸۵ گزارش کرده است.

1. Delaviz Social Capital Scale (DSCS)

ب) پرسش‌نامه امیدواری اسنایدر (HQ1991): ۱۲ ماده دارد که با مقیاس ۴ درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق، نمره‌گذاری می‌شود. اسنایدر و لوپز^۱ (2002) پایایی آزمون-بازآزمون این مقیاس را ۰/۸۰ به دست آوردند. در پژوهش، سپهریان آذر و همکاران، (۱۳۹۵)، در داخل کشور نیز پایایی پرسش‌نامه، ۰/۷۰ به دست آمد.

ج) پرسش‌نامه گرایش به فرار از خانه: توسط افراسیابی طراحی شده و شامل ۱۱ گویه می‌باشد. هر گویه پنج گزینه پاسخ، از خیلی زیاد تا خیلی کم را دربر می‌گیرد. سؤالات شماره ۲، ۳ و ۴، دارای نمره‌گذاری معکوس هستند. ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه، ۰/۷۰ می‌باشد که نشان از پایایی مناسب ابزار دارد (افراسیابی و عرب‌مقدم، ۱۳۹۰).

د) پرسش‌نامه تجدیدنظر شده جهت‌گیری زندگی شایر و کارور (LOT_R 1985): که دارای ۸ سوال است، به کرات برای سنجش خوش‌بینی به کار رفته است و توسط کارور و شایر^۲ (۲۰۰۲)، طراحی شده است و شامل چهار سوال با عبارت مثبت و چهار سوال با عبارت منفی است. سؤالات ۱، ۳، ۴ و ۷، مثبت بوده و به طور مستقیم و سؤالات ۲، ۵، ۶ و ۸، منفی بوده و به صورت معکوس، نمره‌گذاری می‌شود. کارور و شایر (۲۰۰۲) به نقل از کارور و شایر، (۲۰۱۴)، ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۶ و ضریب بازآزمایی ۰/۷۹ را با فاصله چهار هفته برای یک گروه از دانشجویان، گزارش کردند. یعقوبی و همکارانش (۱۳۹۵) نیز آلفای کرونباخ ۰/۷۳ را بر روی یک نمونه ۱۵۷ نفری به دست آوردند.

یافته‌ها

جدول ۱- اطلاعات مربوط به میانگین و انحراف معیار متغیرهای گرایش به فرار از خانه، امیدواری، خوش‌بینی و سرمایه اجتماعی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
گرایش به فرار از خانه	۳۵۰	۲/۵۴	۰/۷۳
امیدواری	۳۵۰	۲/۸۷	۰/۸۹
خوش‌بینی	۳۵۰	۳/۳۰	۰/۷۳
سرمایه اجتماعی	۳۵۰	۲/۹۵	۰/۸۵

بر اساس نتایج به دست آمده، میانگین نمرات آزمودنی‌ها، در متغیرهای گرایش به فرار از خانه، امیدواری، خوش‌بینی و سرمایه اجتماعی به ترتیب ۲/۵۴، ۲/۸۷، ۳/۳۰ و ۲/۹۵ و انحراف استاندارد

1. Snyder & Lopez
2. Carver & Scheier

آن‌ها نیز به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۸۹، ۰/۷۳ و ۰/۸۵ بود. قبل از ارزیابی مدل ساختاری پیشنهادی، به منظور ایجاد مدل اندازه‌گیری برازنده و قابل قبول و تعیین این موضوع که ابزارهای استفاده شده به خوبی سازه‌های مورد نظر را اندازه‌گیری می‌کنند، تحلیل عامل تاییدی اجرا شد. بارهای عاملی مربوط به هر کدام از ابزارها، به تفکیک سؤالات آن‌ها در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- بارهای عاملی مربوط به سؤالات پرسش‌نامه‌های سرمایه اجتماعی، امیدواری، گرایش به فرار از خانه و خوش‌بینی

سوال	بار عاملی	سوال	بار عاملی
سرمایه اجتماعی	سرمایه اجتماعی	خوش-بینی	گرایش به فرار از خانه
۱	۰/۵۷	۱۵	۰/۵۷
۲	۰/۵۲	۱۶	۰/۸۰
۳	۰/۲۵	۱۷	۰/۱۳
۴	۰/۴۳	۱۸	۰/۳۴
۵	۰/۴۶	۱۹	۰/۳۱
۶	-	۲۰	۰/۳۲
۷	۰/۵۴	۲۱	۰/۵۴
۸	۰/۲۷	۲۲	۰/۵۴
۹	۰/۲۳	۲۳	۰/۷۷
۱۰	۰/۴۳	۲۴	۰/۴۰
۱۱	۰/۵۲	۲۵	۰/۷۰
۱۲	۰/۴۸	۲۶	۰/۶۳
۱۳	۰/۴۴	۲۷	-
۱۴	۰/۳۰	P<0/05	-

بارهای عاملی مربوط به سؤالات ۶، ۱۸، ۱۹ و ۲۵ پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی و ۱ و ۵ پرسش‌نامه امیدواری، معنادار نبودند، بنابراین از تحلیل کنار گذاشته شدند. بارهای عاملی مربوط به بقیه سؤالات این دو پرسش‌نامه و همه مواد پرسش‌نامه‌های گرایش به فرار از خانه و خوش‌بینی، معنادار بودند؛ که این امر، نشان دهنده همگرایی ابزارهای استفاده شده، برای هر کدام از متغیرها بود. با توجه به نتایج تحلیل عاملی و شاخص‌های ارزیابی برازندگی (جدول ۳)، مدل اندازه‌گیری عوامل نهفته، از برازندگی سازه‌های خوبی برخوردار است.

جدول ۳- شاخص‌های ارزیابی برازندگی مدل اندازه‌گیری

مشخصه	متغیرها	سرمایه اجتماعی	امیدواری	گرایش به فرار از خانه	خوش‌بینی
نسبت مجذور کا به درجه آزادی	۲/۸۱	۲/۳۹	۲/۴۸	۲/۸	
شاخص RMSEA	۰/۰۷۲	۰/۰۶۳	۰/۰۶۵	۰/۰۵۸	
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۵	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۹	
شاخص نیکویی برازش تعدیل‌یافته (AGFI)	۰/۹۲	۰/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۷	
شاخص برازندگی مقایسه‌ای (CFI)	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۷	
شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۰/۹۲	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۹۵	

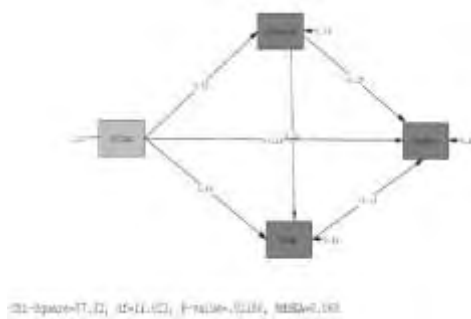
پس از تعیین روایی ابزارهای اندازه‌گیری، شناسایی رابطه بین متغیرها، قدم بعدی برای ورود به بحث تحلیل مسیر می‌باشد. برای شناسایی رابطه، بین متغیرهای حاضر در مدل، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۴ درج گردیده است.

جدول ۴- همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	امیدواری	خوش‌بینی	سرمایه اجتماعی
گرایش به فرار از خانه	-.۴۵**	-.۴۶**	-.۵۰**
سرمایه اجتماعی	.۶۰**	.۵۱**	
خوش‌بینی	.۴۵**		

** p < 0.01

اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد که، روابط منفی معناداری، بین گرایش به فرار از خانه با هر سه متغیر امیدواری، خوش‌بینی و سرمایه اجتماعی، وجود دارد. همچنین رابطه امیدواری و خوش‌بینی، با سرمایه اجتماعی، و امیدواری با خوش‌بینی، مثبت و معنادار است. در ادامه برای آزمون مدل پیشنهادی پژوهش با روش تحلیل مسیر، از نرم‌افزار لیزرل استفاده شد، که خروجی آن در شکل ۲ نشان داده شده است.

نتایج مربوط به اثرات مستقیم و غیرمستقیم و نیز اثرات کل متغیرهای پیش‌بین، بر متغیر ملاک پژوهش، در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- نتایج ضرایب اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای امیدواری، خوش‌بینی و سرمایه اجتماعی، بر گرایش فرار از خانه

مسیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین شده
به روی گرایش به فرار از:				۰/۲۸
امیدواری	-۰/۱۹**	-	-۰/۱۹**	
خوش‌بینی	-۰/۲۵*	-۰/۰۳۸*	-۰/۲۸**	
سرمایه اجتماعی	-۰/۲۶*	-۰/۲۵**	-۰/۵۱**	
به روی امیدواری از:				۰/۱۲
خوش‌بینی	۰/۲۰**	-	۰/۲۰**	
سرمایه اجتماعی	۰/۵۰**	۰/۱۰*	۰/۶۰**	
به روی خوش‌بینی از:				۰/۹
سرمایه اجتماعی	-۰/۵۲**	-	-۰/۵۲**	

** p < 0.01, *p < 0.01

مشخصه‌های برازش به دست آمده، برای مدل آزمون شده، در جدول ۶، آورده شده است. شاخص RMSEE با مقدار ۰/۰۳۴، از سطح قابل قبولی برخوردار بود و دیگر شاخص‌های برازش نیز همگی در سطح مناسبی بودند. طبق نظر هیو و بنتلر، (۱۹۹۵)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) برای مدل‌های قابل قبول، حداقل ۰/۹۰ می‌باشد (به نقل از هومن، ۱۳۹۱). با توجه به مقادیر جدول، این شاخص‌ها در سطح مناسبی قرار داشته و نشان از برازندگی مناسب مدل، با داده‌ها، دارد. به طور خلاصه، نتایج مدل ساختاری نشان داد که متغیرهای سرمایه اجتماعی، سطح بالای امیدواری و خوش‌بینی را پیش‌بینی می‌کند، که آن‌ها هم به نوبه خود، میزان پایین گرایش به فرار از خانه را، پیش‌بینی می‌کنند. اثر مستقیم متغیرهای امیدواری،

خوش بینی و سرمایه اجتماعی، بر گرایش به فرار از خانه نیز، در سطح $P < 0/05$ معنادار بود و این سه متغیر، ۲۸٪ از واریانس گرایش به فرار از خانه را، تبیین کردند.

جدول ۶- مشخصه‌های برازندگی مدل و مدل برازش شده

x/df	RMSEA	CFI	GFI	AGFI
۲/۲۳	./۰۳۴	./۹۲	./۹۲	./۹۰

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر، با هدف بررسی نقش سرمایه اجتماعی در گرایش به فرار از خانه دختران دبیرستانی، با واسطه‌گری امیدواری و خوش بینی، انجام شد. نتایج نشان داد که، اثر مستقیم سرمایه اجتماعی، بر امیدواری و خوش بینی و نیز اثر مستقیم سرمایه اجتماعی، امیدواری و خوش بینی، بر گرایش به فرار از خانه دختران، معنادار است. همچنین مدل پیشنهادی پژوهش مبنی بر اثر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی بر گرایش به فرار از خانه، با واسطه‌گری امیدواری و خوش بینی، تایید شد.

نقش معنادار سرمایه اجتماعی در امیدواری و خوش بینی با نتایج پژوهش‌های فردریکسون^۱ (۲۰۰۹)، فاولر و کرس‌تاکیز^۲ (۲۰۰۸)، بهادری خسروشاهی، هاشمی و باباپورخیرالدین (۱۳۹۱) و کارور و شایر (۲۰۱۴)، همسو است. به طور کلی نتایج پژوهش‌های انجام شده در حیطه روان-شناسی مثبت‌گرا نشان می‌دهد که افراد خوش‌بین و امیدوار، روابط اجتماعی بهتر و قوی‌تری با دوستان، همسایگان و افراد خانواده خود دارند و به هنگام نیاز قادرند تا از حمایت‌های آن‌ها بهره‌مند شوند.

طبق بررسی‌های انجام شده، پژوهشی که مشخصاً نقش سرمایه اجتماعی را در گرایش به فرار از خانه بررسی کرده باشد در پیشینه پژوهشی یافت نشد، اما نتیجه پژوهش حاضر، در خصوص نقش معنادار سرمایه اجتماعی، در کاهش گرایش به فرار از خانه دختران را، می‌توان همسو با مطالعاتی در نظر گرفت که نقش مهم عوامل خانوادگی و اجتماعی را در رفتارهای بزهکارانه و فرار از خانه نشان داده‌اند (توکر و همکاران، ۲۰۱۱، علویا و همکاران، ۲۰۱۴، آچاکزای، ۲۰۱۱، هیل و همکاران، ۲۰۱۴، طویایی و همکاران، ۲۰۱۲، وارف و همکاران، ۲۰۱۳، بانک و همکاران، ۲۰۱۷، زائر و خدمتگزار خوشدل، ۲۰۱۴، ایم و همکاران، ۲۰۱۴، ریس^۳، ۲۰۱۱، لان‌گونک، ۲۰۰۹، اسلسنیک و همکاران، ۲۰۰۹، سیمی و همکاران، ۱۳۹۶).

1. Fredrichson

2. Fowler, J. H., Christakis

3. Rees

سرمایه اجتماعی می‌تواند شامل روابط درون خانوادگی و برون خانوادگی باشد. از ترکیب کمیت و کیفیت روابط بین والدین و فرزندان، سرمایه اجتماعی خانواده ایجاد شده و از کمیت و کیفیت رابطه افراد با انسان‌های دیگر در شبکه‌های اجتماعی مختلف، سرمایه اجتماعی برون-خانوادگی شکل می‌گیرد. از آن‌جا که شخصیت‌های فردی، تحت تأثیر کمیت و کیفیت روابط میان فردی است، فقدان سرمایه اجتماعی مناسب ممکن است، منابع فردی را برای مقابله با چالش‌ها تقلیل داده و منجر به اختلالات رفتاری شود. همان‌طور که پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند، سرمایه اجتماعی عامل تعیین‌کننده امنیت خانواده و فرزندان بوده (فقهی فرهمند، ۱۳۹۰) و روابط خانوادگی و اجتماعی ناپایدار می‌تواند، گرایش افراد به فرار از منزل را افزایش دهد. بنابراین، فرار دختران از خانه، از کمبود تعاملات مثبت بین اعضاء خانواده تأثیر پذیرفته و یک تصمیم فردی محض نیست، بلکه محصول حیات اجتماعی و مناسبات اجتماعی درون و بیرون خانواده است.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد، خوش‌بینی و امیدواری، بر گرایش فرار از خانه تأثیر دارند. این یافته با پژوهش‌های فردریکسون (۲۰۰۹)، کارور و شایر (۲۰۱۴)، فاولر و کرسٹاکیز (۲۰۰۸) و لوتانز^۱ و همکاران (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. افراد خوش‌بین و شادمان، روابط اجتماعی قوی‌تری با دوستان، همسر و همسایگان خود دارند. آن‌ها در همه شرایط و در طول زمان، دید مثبت و امیدوارانه‌ای به آینده دارند و امکان تغییر شرایط زندگی و بهتر شدن اوضاع را دست نیافتنی نمی‌بینند؛ اما پژوهش‌ها حاکی از آن است که دختران فراری، با خوش-بینی کم و با تفکرات غیرمنطقی خود، شرایط نامساعد را تغییرناپذیر تصور کرده، به همین دلیل، در برابر ناکامی‌ها و سختی‌ها خیلی زود تحمل خود را از دست می‌دهند.

امید، به عنوان یک فرایند شناختی هدف‌مدار و فرایند تفکر درباره اهداف شخص، همراه با انگیزه برای حرکت به سوی هدف (امید عاملی) و روش‌های دستیابی به اهداف (امید راهبردی) تعریف شده است (بابامیری و همکاران، ۱۳۹۱). بزرگسالانی که از سطوح بالای امید برخوردارند، در زندگی خود به اندازه سایرین، شکست و فقدان را تجربه کرده‌اند، اما این باور را پرورش داده‌اند که می‌توانند با چالش‌ها سازش کرده و با نامالایمات کنار بیایند. آنان یک گفتگوی درونی مثبت، شامل جملاتی از قبیل «من از عهده‌اش برمی‌آیم»، «تسلیم نخواهم شد» و مانند آن را اتخاذ می‌کنند (فرهادی و همکاران، ۱۳۸۸). افراد، بخصوص دختران، با میزان امیدواری پایین، کسانی هستند که در برابر مشکلات و نامالایمات زود خسته شده و شانه خالی می‌کنند و دست به تصمیمات و اقدامات عجولانه می‌زنند. این افراد، چندان توان مقابله با سختی‌ها را نداشته و ترجیح می‌دهند با یک اقدام جسورانه و بدون تفکر به عواقب و خطرهای آن، خود را از منشا این مشکلات دور نگه دارند. یکی از این تصمیمات و اقدامات نیز

می‌تواند فرار از خانه باشد. در واقع این افراد با ترک خانه، خود را از زیر بار مشکلات و سختی‌ها آزاد می‌بینند، بدون این که شرایط ایجاد شده برای سایر افراد خانواده و پیامدهای دراز مدت عمل خود را در نظر بگیرند. کما این که این موضوع در تحقیق علی‌پور و همکاران (۱۳۹۰) مشاهده شد. آن‌ها گزارش کردند که، در میان دانش‌آموزانی که گرایش بالایی به فرار از خانه دارند، بیشترین تمایل در بعد رفتاری و کمترین تمایل در بعد شناختی قضیه است. به این معنا که، این افراد بدون تأمل و تفکر به عواقب کارشان، اقدام به فرار از خانه می‌کنند.

به طور کلی می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی یک ظرفیت، جوهر اجتماعی یا هنجاری غیر رسمی است که همکاری میان افراد و نهادهای یک جامعه را ارتقا می‌بخشد. بخصوص در سنین نوجوانی، که نیاز به سرمایه اجتماعی بیش از پیش احساس می‌شود. هر شبکه اجتماعی، برای دستیابی به اهداف خود، علاوه بر افراد آگاه و با تجربه و امکانات و ابزار مادی، به عواملی مانند اعتماد، تعهد، مسئولیت‌پذیری و غیره هم نیاز دارد، که این عوامل، همان سرمایه‌های اجتماعی هستند. اما پدیده سرمایه اجتماعی چیزی نیست که به تنهایی و به صورت مستقیم بتواند، تأثیر کاملی بر افزایش و یا کاهش گرایش فرار داشته باشد، بلکه این پدیده از عوامل روان‌شناختی مؤثر بوده و می‌تواند به واسطه آن‌ها بر گرایش فرار، تأثیرگذار باشد. از میان انواع متغیرهای روان‌شناختی مؤثر در این رابطه، می‌توان نوع نگاه افراد به دنیا، جامعه و مشکلات را، عاملی مهم تلقی نمود. خوش‌بینی افراد و یا بدبینی آن‌ها، طرز تلقی مشکلات را تحت تأثیر قرار داده و می‌تواند تأثیر سرمایه اجتماعی را افزایش و یا کاهش دهد.

افراد خوش‌بین در فراهم ساختن منابع شناختی مقابله‌ای و منابع وابسته‌ای که موجب ارتقای سلامت روان می‌شود، موفق‌تر هستند. همچنین نتایج پژوهش‌های زیادی نشان می‌دهد که، افراد خوش‌بین به طور کلی کارایی بیشتری دارند و از لحاظ جسمی و ذهنی سالم‌تر از افراد بدبین هستند (جان‌تینه^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). خوش‌بینی، یک متغیر با بار شناختی و عاطفی مثبت است، (اوی و همکاران، ۲۰۱۱، کاترین و همکاران، ۲۰۱۱)، به این مفهوم که، نوعی پیش‌نگری مثبت در آن نهفته است. این بار عاطفی و شناختی مثبت، آن را در جایگاهی قرار می‌دهد که بتواند به تنهایی و یا در تعامل با عوامل دیگر، بر رفتار، حالات، تصمیمات و ابعاد مختلف سلامتی و بهزیستی انسان‌ها، تأثیر بگذارد و بر آن‌ها نفوذ کند (گل‌پرور و مصاحبی، ۱۳۹۴). افراد خوش‌بین وقتی با چالشی مواجه می‌شوند به علت داشتن احساس اطمینان، در رسیدن به هدف پافشاری می‌کنند. از دید آن‌ها، ناملایمات و بدبختی‌ها، قابل دستکاری هستند. افراد خوش‌بین، با بهره‌گیری از راهبردهای کنار آمدن مؤثرتر، مانند ارزیابی مجدد و مساله‌گشایی، با فشارهای روانی بهتر کنار می‌آیند. ویژگی‌ها و صفات افراد خوش‌بین، حمایت اجتماعی بیشتری را برای آن‌ها به دنبال می‌آورد. جستجوی حمایت اجتماعی از سوی افراد

خوش‌بین و شبکه‌های اجتماعی وسیعتری از دوستان که افراد خوش‌بین برای خود ایجاد می‌کنند، از آن‌ها در مقابل رویدادهای استرس‌زای زندگی، محافظت می‌کند. بنابراین، حمایت اجتماعی، ارضای روابط بین‌فردی و حل مسأله مشارکتی، می‌توانند در توضیح اینکه چگونه خوش‌بینی بر امیدواری، نگرش و گرایش به فرار از خانه، تأثیرگذار است، کمک‌کننده باشند (یعقوبی، معتمدی و سهرابی، ۱۳۹۵)؛ همچنین نوع نگاه افراد به مشکلات پیش‌رویشان باعث می‌شود که، امید به حل آن‌ها در آینده داشته باشند و یا این که آینده از نظر آن‌ها تار بوده و نسبت به تغییر شرایط و حل مشکلات در وضعیت موجود، مایوس و ناامید شوند. در سال‌های اخیر، روان‌شناسان، به سازه امیدواری، به عنوان یک نقطه قوت روان‌شناختی می‌نگرند و معتقدند که این سازه می‌تواند کمک زیادی به پرورش و ایجاد سلامت روانی و رفتارهای جامعه‌پسند بکند (لطفی‌کاشانی و همکاران، ۱۳۹۲). مؤلفه قدرت، راهیابی امیدواری به حس یک فرد، در مورد توانایی ایجاد مسیرهای موفق برای رسیدن به اهداف خود، اشاره دارد. قدرت اراده، بخش انگیزشی امیدواری است و به ظرفیت ادراک شده افراد در آغاز و دنبال کردن اهداف اشاره دارد. یعنی حس عزم راسخ و موفقیت‌آمیز، در دستیابی به اهداف گذشته، حال و آینده (دیویس و هیکس^۱، ۲۰۱۳).

بزرگسالانی که از درجات بالای امیدواری بهره می‌برند، به دیگران به عنوان منابع حمایتی و پایگاه‌هایی می‌نگرند که می‌توانند به آن‌ها تکیه کنند. همچنین این افراد اعتقاد دارند، می‌توانند با چالش‌هایی که ممکن است در زندگی‌شان با آن‌ها روبرو شوند، سازگار شوند، شادی بالاتری را تجربه کنند و از زندگی‌شان رضایت بیشتری دارند (لطفی‌کاشانی و همکاران، ۱۳۹۲). افراد امیدوار برای خود اهداف بلندمدتی طراحی کرده و از رفتارهای کوتاه‌مدت لذتبخش، به دلیل پیامدهای بلندمدت منفی، اجتناب می‌کنند (براتمن و هسنون، به نقل از تقی‌لو و لطیفی، ۱۳۹۵). روابط قوی، توأم با هیجان‌ات مثبت با دوستان صمیمی و اعضاء خانواده، که فراوان بوده و مبتنی بر اعتماد متقابل می‌باشد، مشخصه افراد خوش‌بین و امیدوار است و این روابط، منجر به کسب حمایت اجتماعی می‌شود (همیلسکی، کار و بارون^۲، ۲۰۱۵). دو متغیر خوش‌بینی و امیدواری را، می‌توان از مهمترین متغیرهای روان‌شناختی مؤثر بر رابطه سرمایه اجتماعی و گرایش به فرار از خانه دانست، که با توجه به ایجاد تفاوت‌های شخصیتی و فردی، احتمال گرایش به فرار از خانه را، کم می‌کند.

سرمایه اجتماعی و نمود آن در ارتباط با مقولاتی نظیر پیشگیری و کاهش جرایم، خشونت و تضاد در جامعه، سوء‌مصرف مواد مخدر، خودکشی و بسیاری از معضلات اجتماعی، نشان از رابطه تنگاتنگ مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، با مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی، در جامعه دارد. سرمایه روان‌شناختی تابعی از سرمایه اجتماعی بوده (موسیوند و همکاران، ۱۳۹۵) و در اختیار

1. Davis & Hicks

2. Hmielski, Carr & Baron

داشتن شبکه‌های روابط اجتماعی و حمایت‌های اجتماعی، باعث کاهش تجربه حوادث منفی و میزان استرس ادراک‌شده در افراد می‌شود و آن‌ها می‌توانند از منابع مقابله بهتری در حل مسائل و مشکلات خود بهره برده، کارآمدتر بوده و نسبت به آینده‌ای بهتر، خوش‌بین و امیدوار باشند.

پژوهش حاضر علیرغم یافته‌های ارزشمند آن با محدودیت‌هایی همراه است. نمونه پژوهش حاضر، بر دختران دبیرستانی متمرکز است، در صورتی که تعداد قابل توجهی از اقدام به فرار از خانه، در پسران و در زنان متأهل، اتفاق می‌افتد. از این‌رو لازم است پژوهش‌های آتی، این گروه‌های آسیب‌پذیر را نیز مدنظر قرار داده و نقش سایر متغیرهای روان‌شناختی، مانند تاب‌آوری و احساس کنترل را، مورد بررسی قرار دهند. همچنین بر لزوم برنامه‌های مداخله‌ای، برای افزایش سرمایه اجتماعی، خصوصاً سرمایه اجتماعی درون‌خانوادگی و سرمایه‌های روان‌شناختی گروه‌های آسیب‌پذیر در این زمینه تاکید می‌شود.

منابع

- اسلامی‌نسب، ع. (۱۳۷۲). روان‌شناسی جانبازی و معلولیت. اصفهان، انتشارات صفی‌علیشاه.
- افراسیابی، ح. و عرب مقدم، ن. (۱۳۹۰). مطالعه عوامل مرتبط با گرایش نوجوانان به فرار از خانه. فصلنامه دانش انتظامی، سال سیزدهم، شماره ۲: ۱۶۳-۱۹۰.
- اکبرزاده، د.، اکبرزاده، ح. و احمدی، ع. (۱۳۹۳). رابطه سرمایه اجتماعی با مسئولیت اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، دوره‌ی ۴، شماره ۱۳: ۹۳-۱۰۶.
- بابامیری، م.، وطن‌خواه، م.، معصومی‌جهاندیزی، ح.، نعمتی، م. و درویشی، م. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سبک‌های مقابله با استرس، افکار خودآیند منفی و امیدواری، با شادکامی در افراد معتاد مراجعه‌کننده به کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر اهواز در سال ۱۳۹۰. مجله دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ش ۸۴: ۸۲-۹۱.
- بهادری خسروشاهی، ج.، هاشمی نصرت‌آباد، ت. و باباپور خیرالدین، ج. (۱۳۹۱). رابطه سرمایه روان‌شناختی با سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تبریز. مجله تخصصی پژوهش و سلامت، مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت گناباد. دوره ۲، ش ۱: ۱۴۵-۱۵۳.
- حسین‌زئی، ع. و سهامی، س. (۱۳۹۶). نقش واسطه‌ای بهزیستی روان‌شناختی در بین سرمایه اجتماعی و خودکارآمدی در زنان فرهنگی شهرستان سرباز. فصلنامه علمی-پژوهشی زن و جامعه، سال ۸، شماره ۱: ۹۵-۱۱۷.

- حمیدی، ف. (۱۳۸۲). بررسی ساخت خانواده، سبک دلبستگی در دختران فراری و اثربخشی خانواده درمانی و درمانگری حمایتی در تغییر آنها. پایان نامه دکتری رشته روان‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- دلاویز، ع. (۱۳۸۴). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در نگرش به توسعه سیاسی در بین معلمان شهرستان مریوان. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز.
- رسولی، م.، عبدالرضا قره‌باغ، ز.، صفوی، م. و حقانی، ح. (۱۳۸۹). روانسنجی (اعتبار و پایایی) مقیاس امیدواری نوجوانان. فصلنامه پیشرفت در پرستاری و مامایی، ش ۶۸: ۲۵-۳۱.
- سپهریان آذر، ف.، محمدی، ن.، بدلپور، ز. و نوروززاده، و. (۱۳۹۵). رابطه امیدواری و شادکامی با رضایت زناشویی. مجله سلامت و مراقبت، ۱۸ (۱): ۳۷-۴۴.
- سیمی، ز.، آقاییوسفی، ع.، مخلوق، م. و محمدی، م. (۱۳۹۶). نقش سرمایه اجتماعی و شاخص‌های سلامت اجتماعی در پیش‌بینی نگرش به بزهکاری فرزندان. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۷ (۲۵): ۲۳-۳۸.
- علیوردی‌نیا، ا.، خوشفر، غ. و اسدی، ح. (۱۳۹۰). مطالعه جامعه‌شناختی گرایش دختران دانش‌آموز به فرار از منزل. مطالعات اجتماعی- روان‌شناختی زنان، ۹ (۲): ۲۵-۵۴.
- فراهی، م.، احمدی‌طهورسلطانی، م.، رضانی، و. و قره‌خانی، ا. (۱۳۸۸). سلامت روان سالمندان: نقش بهزیستی معنوی و امیدواری. فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی، دوره ۳، ش ۲: ۴۳-۵۰.
- فقهی‌فرهمند، ن. (۱۳۹۰). مدیریت پویای سازمان. تبریز: انتشارات فروزش. چاپ دوم.
- گل‌پرور، م. و مصاحبی، م. ر. (۱۳۹۴). پیش‌بینی بهزیستی معنوی سالمندان از طریق مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی. دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی، ۶۱: ۴-۱۲.
- لطفی‌کاشانی، ف.، وزیری، ش.، زین‌العابدینی، س. ن. و زین‌العابدینی، س. ن. (۱۳۹۲). اثربخشی امیددرمانی گروهی بر کاهش پریشانی زنان دچار سرطان پستان. فصلنامه روانشناسی کاربردی، ش ۲۸: ۴۵-۵۸.
- موسیوند، م.، صفایی‌شکیب، ع. و کمری، ف. (۱۳۹۵). بررسی سطح سرمایه اجتماعی و رابطه آن با سرمایه روان‌شناختی در دانشگاه آزاد منطقه ۵. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۶ (۳): ۴۱۹-۴۴۱.
- هومن، ح. ع. (۱۳۹۱). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل. تهران، انتشارات سمت.

- یعقوبی، ع.، معتمدی، ع. و سهرابی، ف. (۱۳۹۵). نقش واسطه‌ای خوش‌بینی در رابطه بین الگوهای شخصیت، باورهای مذهبی، علاقه اجتماعی و سلامت روان. فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، ۱۱ (۴۴): ۲۳۳-۲۴۹.
- Achakzai, J. K. (2011). Causes and Effects of Runaway Children in Crisis: Evidence from Balochistan. *Pakistan Economic and Social Review*, 49 (2): 211-230.
- Alavia, K. H., Nena, S., Mohd Mohamada, S., Sarnona, N., Ibrahima, F. & Mohd Hoesni, S. (2014). Understanding the Factors of Children Missing/Running Away from Home in Malaysia. *Jurnal Teknologi (Social Sciences)* 66:1, 1-6
- Avey, J. B., Reichard, R. J., Luthans, F. & Mhatre, K. H. (2011). Meta-analysis of the impact of positive, psychological capital on employee attitudes, behaviors, and performance. *Human Resource Development Quarterly*, 22(2), 127-152.-
- Baek, H. & Roberts, A. M. (2017). The Impact of Negative Family Environment and Depression on Running Away From Home Among Korean Adolescents. *International Criminal Justice Review*. Vol. 27(3) 188-2
- Braitman, A. L. & Henson, J. M. (2015). The Impact of Time Perspective Latent Profiles on College Drinking: A Multidimensional Approach. *Substance Use & Misuse*, 50(5), 664-673.
- Brockie, L. & Miller, E. (2017). Understanding Older Adults' Resilience During the Brisbane Floods: Social Capital, Life Experience, and Optimism. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*. V 11, N1: 72-79. Downloaded from <https://www.cambridge.org/core>
- Carver, C. S. & Scheier, M. F. (2014). Dispositional optimism. *Trends in cognitive sciences*, 18(6), 293-299.
- Cullen, M. & Whiteford, H. (2012). The interrelations of social capital with health and mental health. World Bank, Discussion paper. Common wealth of Australia publication. Retrieved from <http://www.mentalhealth.gov.au/>
- Davis, W. E. & Hicks, J. A. (2013). Maintaining Hope at the 11th Hour: Authenticity Buffers the Effect of Limited Time Perspective on Hope. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(12), 1634- 1646.
- De Man, A. F. (2000). Predictors of adolescent running away behavior. *Social Behavior and Personality*, 28, 261-268.
- Fowler, J. H. & Christakis, N. A. (2008). Dynamic spread of happiness in a large social network: longitudinal analysis over 20 year in the Framingham heart study. *British Medical Journal*. 337- 338.
- Fredrichson, B. L. (2009). *Positivity: Groundbreaking research reveals how to embrace the hidden strength of positive emotions, overcome negativity and thrive*. New York: Grown Publishing
- ViorstGwadz , M., Cleland, CH. M., Leonard, N. R., Bolas, J., Ritchie, A. S., Tabac, L., Freeman, R., Silverman, E., Kutnick, A., Vaughan Dickson, V., Hirsh, M. & Powlovich, J. (2017). Understanding organizations for runaway and

- homeless youth: A multi-setting quantitative study of their characteristics and effects. *Children and Youth Services Review*. 73: 398–410
- Hmielski, K. M., Carr, J. C. & Baron, R. A. (2015). Integrating discovery and creation perspectives of intreprenurial action: the relative roles of founding of human capital, social capital and psychological capital in contexts of risk versus uncertainty. *Strategic Entrepreneurship Journal*., 9: 289–312.
 - Hill, L., Taylor, J., Richards, F. & Reddington, S. (2014). No-One Runs Away For No Reason’: Understanding Safeguarding Issues When Children and Young People Go Missing From Home. *Child Abuse Review*. Published online in Wiley Online Library.(wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/car.2322
 - Haverkamp, G. L. G., Torensma, B., Vergouwen, A. C. M. & Honig, A. (2015). Psychological Distress in the hospital Setting: A Comparison between Native Dutch and Immigrant Patients. *PLOS ONE*.11(7):e0159697.
 - Im, H., Baek, H., Kim, H., Hwang, Y. & Ahn, J. (2014). 2014 Survey of comprehensive harmful environmental statues to juveniles. Seoul, Korea: Ministry of Gender Equality and Family in Korea.
 - Jantine J. L. M., Boselie, L., Vancleef, M. G., Smeets, T. & Peters, M. L. (2014). Increasing optimism abolishes pain-induced impairments in xecutive task performance. *PAIN* , (15)5: 334–340.
 - Kathrin, M., Tannir, N. M. & Cohen, L. (2011). Treatmentrelated optimism protects quality of life in phase II clinical trial for metastatic renal cell carcinoma. *Annals of Behavioral Medicine*, 42(3), 313-320.
 - Lan Khong, L. Y. (2009). Runaway youths in Singapore: Exploring demographics, motivations, and environments. *Children and Youth Services Review*. 31: 125–139.
 - Luthans, F., Avolio, B. J. Avey, J. B. & Norman, S. M. (2007). ”Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction”. *Personnel Psychology*, 60: 541-572.
 - Radebe, S. J. (2004). The influence of optimism and pessimism on the psycho-physical wellness of learners in grades. *North-West University, Vaal Triangle Campus*, (1)13: 18-5.
 - Rees, G. (2011). Still Running 3: Early findings of our third national survey of young runaways. *The Children’s Society: London*.
 - Sarracino, F. (2010). Social capital and subjective well-being trends: Comparing 11 western European countries. *The Journal of Socio- Economics, Elsevier*, 39(4), 482-517.
 - Sjoblom, Y., (2004). Runaway or thrown out. *Journal of Youth Research*, 12: 117-135 .
 - Slesnick, N., Erdem, G., Bartle-Haring, S. & Briqham, G. S. (2013). Intervention with substance- abusing runaway adolescents and their families: results of a randomized clinical trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 81(4): 600-614.

- Slesnick, N., Dashora, P., Letcher, A., Erdem, G. & Serovich, J. (2009). A review of services and interventions for runaway and homeless youth: Moving forward. *Children and Youth Services Review*. 31: 732–742.
- Snyder, C. R. & Lopez, S. J. (2002). *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press.
- Toubaei, S. H., Nateghi, G. H. R., Dehbozorgi, G. H. R. & Sadr Esfahani, H. (2012). Demographic, Personality and Psychopathology Characteristics of the Runaway Girls in Social Emergency and Rehabilitation Centre of Shiraz, Iran. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, Volume 6, Number 1: 33-39.
- Tucker, J., Edelen, M., Ellickson, P. & Klein, D. (2011). Running away from home: a longitudinal study of adolescent risk factors and young adult outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 507–518.
- Tyler, K. A. & Bersani B. E. (2008). A longitudinal study of early adolescent precursors to running away. *Journal of Early Adolescence*, 28, 230-251.
- Woolcock, M. (2011), the place of social capital in understanding social and economic outcomes. *ISUMA Canadian Journal of Policy Research*.
- Warf, C. W., Clark, L. F., Desai, M., Rabinovitz, S. J., Agahi, G., Calvo, R. & Hoffman, J. (2013). Coming of age on the streets: Survival sex among homeless young women in Hollywood. *Journal of Adolescence*, 36, 1205–1213
- Zaer, L. & Khedmatgozar Khoshdel, M. (2014). Meta-Analysis of Studies on Cause and Effects of Runaway Girls in Iran. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. V5, N23, 2006-2016.

